

Број/Број: 03/10-50-19-134-3/15
Сарајево/Sarajevo, 19.02.2015.

Истраžивање број: 190
Врста истраžивања: **КОМП**

VRSTE BORAVKA I RADA STRANACA - PROPISI BOSNE I HERCEGOVINE, SRBIJE, HRVATSKE I CRNE GORE

Припремио:
Александар Мићич

Дескриптор: *propisi o strancima*

Истраžивање је намењено посланицима и делегатима, који могу поставити додатна питања, сугестије и коментаре на email адресу: istrazivacki.sektor@parlament.ba.

Јавност Босне и Херцеговине може коментирати радове, али Истраžивачки сектор нема могућност да одговара на коментаре и дискутира о истраžивању.

Информације наведене у садржају истраžивања важеће су у тренутку припреме истраžивања и оне се не ажурирају након објаве истраžивања.

Истраžивање не одражава званичан став Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине (PSBiH).

SADRŽAJ

SAŽETAK	3
BOSNA I HERCEGOVINA	3
Vrste boravka stranaca u Bosni i Hercegovini	3
Prijava boravišta	3
Privremeni boravak	4
Stalni boravak	5
Rad stranaca u Bosni i Hercegovini	7
Uslovi privremenog boravka na osnovu izdate radne dozvole	8
SRBIJA	9
Privremeni boravak	9
Podnošenje zahtjeva za privremeni boravak	10
Uslovi za izdavanje odobrenja	10
Stalno nastanjenje	10
Rad stranaca u Republici Srbiji	11
Lična radna dozvola	11
Radna dozvola	11
Postupak izdavanja dozvole za rad	12
Izdavanje i produženje dozvole za rad	12
HRVATSKA	13
Boravak stranih državljana	13
Privremeni boravak stranaca	13
Uslovi za odobrenje privremenog boravka	14
Dokazivanje svrhe privremenog boravka	14
Stalni boravak stranaca	15
Uslovi za odobrenje stalnog boravka	16
Biometrijska dozvola boravka	16
Rad stranaca u Republici Hrvatskoj	16
Dozvola za boravak i rad na osnovu godišnje kvote	17
Dozvola za boravak i rad izvan godišnje kvote	17
Izdavanje potvrde o prijavi rada	18
CRNA GORA	18
Boravak do 90 dana	18
Privremeni boravak	19
Stalni boravak	20
Uslovi za izdavanje dozvole za stalni boravak	20
Rad stranaca u Crnoj Gori	21
Tabela 1	23
Tabela 2	25

VRSTE BORAVKA I RADA STRANACA - PROPISI BOSNE I HERCEGOVINE, SRBIJE, HRVATSKE I CRNE GORE

SAŽETAK

U ovom radu predstavljene su vrste boravka stranaca u Bosni i Hercegovini, Srbiji, Hrvatskoj i Crnoj Gori. Stranci koji borave u pomenutim državama imaju pravo na boravak do 90 dana, privremeni boravak do jedne godine i stalni boravak. Strancu u navedenim zemljama privremeni boravak od jedne godine se može produžiti na još jednu godinu, uz blagovremeno podnešen zahtjev nadležnim institucijama u zemlji boravka. Svi stranci su dužni prijaviti svoj boravak nadležnim organima po dolasku u mjesto boravka. Osim toga, u navedenim zemljama slične su i procedure prijavljivanja od strane pravnih i fizičkih lica koja pružaju usluge smještaja strancima.

Stranci u Hrvatskoj se dijele na nekoliko kategorija: državljani država članica Evropskog ekonomskog prostora, državljani trećih država i visokokvalifikovani državljani trećih država, te u skladu sa tom podjelom stižu pravo na boravak u Hrvatskoj. Sve pomenute zemlje propisuju kvote za zapošljavanje stranih državljana te u skladu sa tim izdaju radne dozvole.

BOSNA I HERCEGOVINA

Vrste boravka stranaca u Bosni i Hercegovini

Stranci u Bosni i Hercegovini mogu imati vizni, bezvizni, privremeni ili stalni boravak, što je uređeno *Zakonom o kretanju i boravku stranaca i azilu*:

- vizni boravak je pravo na boravak stranca u Bosni i Hercegovini u vremenu koje je navedeno u vizi,
- bezvizni boravak je pravo na boravak u Bosni i Hercegovini stranca koji dolazi iz zemlje bezviznog režima u ukupnom trajanju do devedeset dana u periodu od šest mjeseci računajući od dana prvog ulaska,
- privremeni boravak je pravo boravka stranca u Bosni i Hercegovini u vremenu od jedne godine, ako nije drugačije određeno odobrenjem boravka,
- stalni boravak je pravo na boravak stranca u Bosni i Hercegovini u neograničenom vremenu.¹

Prijava boravišta

Strani državljani kojima je odobren boravak u Bosni i Hercegovini dužni su prijaviti boravište Službi za poslove sa strancima, terenskim centrima ili nadležnoj jedinici Ministarstava unutrašnjih poslova.²

Strani državljani kojima je odobren boravak u Bosni i Hercegovini obavezni su da poštuju rokove za prijavu i odjavu boravišta i prebivališta:

- stranac kojem je odobren stalni boravak dužan je prijaviti svoje prebivalište i promjenu adrese stanovanja u mjestu prebivališta u roku od osam dana od dana prijema odluke o odobrenju

¹ Članovi 51. i 21. stav 2) Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 36/08 i 87/12), internet stranica Ministarstva bezbjednosti Bosne i Hercegovine, Služba za poslove sa strancima, <http://www.sps.gov.ba/dokumenti/zakon2012.pdf> (datum pristupa 27.01.2015.)

² Član 72. Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu

stalnog boravka, odnosno od dana dolaska u mjesto prebivališta, odnosno od dana promjene adrese stanovanja;

- stranac kojem je odobren privremeni boravak dužan je prijaviti svoje boravište i promjenu adrese stanovanja u roku od 48 sati od dana prijema odluke o odobrenju privremenog boravka, odnosno od dana dolaska u mjesto boravka, odnosno od dana promjene adrese stanovanja.³

Obavezu prijave boravišta stranca imaju pravna i fizička lica koja pružaju usluge smještaja strancima (hoteli i slično) u roku od dvanaest sati od trenutka pružanja usluge smještaja. Stranac koji ne koristi usluge smještaja pravnih i fizičkih lica koja pružaju usluge smještaja ili fizičko lice kod kojeg je stranac u posjeti, dužno je prijaviti boravište stranca, u roku od dvanaest sati od trenutka smještaja ukoliko će stranac boraviti u Bosni i Hercegovini duže od tri dana.

Ukoliko stranci borave u Bosni i Hercegovini po osnovu viznog ili bezviznog boravka, obaveznici prijave boravišta stranca su, pored pravnih i fizičkih lica registrovanih za pružanje usluga smještaja, i zdravstvene ustanove i banjska lječilišta ili slično koja primaju strance na liječenje, starački domovi, ustanove specijalizovane za smještaj osoba sa posebnim potrebama, školski i studentski domovi i slično.⁴

Privremeni boravak

Odobrenje privremenog boravka izdaje se na vremenski period od najviše jedne godine, s tim da rok važenja pasoša mora biti duži najmanje tri mjeseca od roka na koji se odobrava privremeni boravak.⁵

Odobrenje privremenog boravka može se izdati iz opravdanih razloga, kao što su:

- brak sa državljaninom Bosne i Hercegovine;
- vanbračna zajednica stranca sa državljaninom Bosne i Hercegovine;
- spajanje porodice;
- obrazovanje;
- rad po osnovu izdate radne dozvole;
- rad bez radne dozvole;
- liječenje ili rehabilitacija;
- boravak u staračkom domu;
- boravak iz humanitarnih razloga;
- boravak zasnovan na međunarodnom ugovoru čija je Bosna i Hercegovina ugovorna strana;
- boravak iz drugih opravdanih razloga⁶; i

³ Član 74. Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu

⁴ Član 101. Pravilnika o ulasku i boravku stranca, internet stranica Ministarstva bezbjednosti Bosne i Hercegovine, Služba za poslove sa strancima http://sps.gov.ba/bdokumenti/Pravilnik_novi_BA.pdf (datum pristupa 28.01.2015.)

⁵ Član 52. stav 4) Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu

⁶ Član 91. (Boravak iz drugih opravdanih razloga - PB/11) Pravilnika o ulasku i boravku stranaca: Privremeni boravak iz drugih opravdanih razloga može se odobriti strancu ako je član uže porodice stranca koji uživa privilegije i imunitet po međunarodnom pravu, a sam nije uživatelj tih privilegija i imuniteta, kao i iz drugih opravdanih razloga. Uz zahtjev za odobrenje ili produženje privremenog boravka iz opravdanih razloga, stranac je dužan, pored dokaza o ispunjavanju opštih uslova za odobrenje privremenog boravka dostaviti:

- dokaz da stranac sa kojim se traži spajanje porodice uživa privilegije i imunitet po međunarodnom pravu ili dokaz o drugim opravdanim razlozima koji će se cijeniti u svakom pojedinačnom slučaju;
- dokaz za stranca da je član uže porodice stranca sa kojim se traži spajanje porodice;
- izjavu ovjerenu kod općinskog organa uprave ili notara kojom se stranac sa kojim se traži spajanje porodice obavezuje da će snositi troškove boravka stranca u Bosni i Hercegovini, troškove liječenja, izdržavanja i

- izuzetno, vlasništvo na nepokretnoj imovini u Bosni i Hercegovini.⁷

Pored opravdanih razloga za odobrenje privremenog boravka na teritoriji Bosne i Hercegovine stranci moraju da ispunjavaju i opšte uslove za odobrenje privremenog boravka.

Opšti uslovi za odobrenje privremenog boravka su:

- raspolaganje dokazom kojim se opravdava postojanje osnove za odobrenje privremenog boravka;
- raspolaganje sredstvima za izdržavanje;
- posjedovanje ljekarskog uvjerenja, izdatog najkasnije tri mjeseca prije dana podnošenja zahtjeva, iz kojeg je vidljivo da ne boluje od bolesti koja predstavlja prijetnju javnom zdravlju u Bosni i Hercegovini, izuzimajući slučajeve kada je oboljenje nastupilo nakon odobrenog prvog privremenog boravka u Bosni i Hercegovini;
- da stranac ima osiguran odgovarajući smještaj u Bosni i Hercegovini;
- da stranac ima osigurano zdravstveno osiguranje u Bosni i Hercegovini;
- da stranac posjeduje pasoš s rokom važenja najmanje tri mjeseca dužim od perioda na koji traži odobrenje privremenog boravka i
- da se protiv stranca ne vodi krivični postupak i da nije kažnjavao za krivično djelo, što se dokazuje potvrdom koju je izdao nadležni organ države gdje ima uobičajeno mjesto boravka i koja nije starija od šest mjeseci od dana podnošenja zahtjeva za boravak.⁸

Zahtjev za odobrenje prvog privremenog boravka, kao i zahtjev za produženje privremenog boravka,⁹ podnosi se Službi za poslove sa strancima. Izvan Bosne i Hercegovine zahtjev se podnosi Službi za poslove sa strancima putem diplomatsko-konzularnog predstavništva Bosne i Hercegovine, a u Bosni i Hercegovini neposredno nadležnoj organizacionoj jedinici Službe za poslove sa strancima. U pravilu, stranac mora podnijeti zahtjev za odobrenje prvog privremenog boravka izvan Bosne i Hercegovine posredstvom diplomatsko-konzularnog predstavništva Bosne i Hercegovine. Zahtjev se podnosi lično.

Na teritoriji Bosne i Hercegovine stranac može podnijeti zahtjev za odobrenje prvog privremenog boravka samo u sljedećim slučajevima:

- ako je u Bosnu i Hercegovinu ušao sa vizom za dugoročni boravak i
- ako je državljanin zemlje bezviznog režima.¹⁰

Za izdavanje odobrenja ili produženja privremenog boravka plaća se *administrativna taksa* u iznosu od 100,00 KM.¹¹

Stalni boravak

druge troškove koji mogu nastati boravkom stranca u Bosni i Hercegovini, te troškove stavljanja pod nadzor, dobrovoljnog napuštanja ili prisilnog udaljenja, kao i sve druge troškove izlaska stranca iz Bosne i Hercegovine.

⁷ Član 52. Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu

⁸ Član 53. stav 1) Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu

⁹ Zahtjev za izdavanje odobrenja/produženje odobrenja privremenog boravka nalazi se na internet stranici Ministarstva bezbjednosti Bosne i Hercegovine

http://msb.gov.ba/PDF/obraci/Zahtjev_za_privremeni_boravak.pdf (datum pristupa 29.01.2015.)

¹⁰ Član 60. stavovi od 1) do 3) Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu

¹¹ TAR. broj 106. Zakon o administrativnim taksama (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine br. 16/02, 19/02, 43/04, 8/06, 76/06, 76/07 i 3/10); član 1. Odluke o izmjeni i dopuni Tarife administrativnih taksi, Granična policija Bosne i Hercegovine, internet stranica <http://www.granpol.gov.ba/propisi/odluke/1/?cid=199,3,1> (datum pristupa 29.01.2015.)

Stalni boravak je pravo na boravak stranca u Bosni i Hercegovini u neograničenom vremenu. Zahtjev za odobrenje stalnog boravka podnosi se u toku važenja privremenog boravka. Dokumentacija koja se prilaže uz Zahtjev za odobrenje stalnog boravka¹² dostavlja se u original primjerku ili propisno ovjerenoj kopiji, a dokumenti koji su na stranom jeziku dostavljaju se sa prevodom na jednom od jezika u službenoj upotrebi u Bosni i Hercegovini.¹³

Stalni boravak može se odobriti strancu pod uslovom da:

- na osnovu odobrenja privremenog boravka neprekidno boravi na teritoriji Bosne i Hercegovine najmanje pet godina prije podnošenja zahtjeva za odobrenje stalnog boravka;
- raspoláže dovoljnim i redovnim sredstvima za izdržavanje,
- ima osiguran odgovarajući smještaj;
- ima osigurano zdravstveno osiguranje¹⁴;
- poznaje jedan od jezika i pisama u službenoj upotrebi u Bosni i Hercegovini i
- da se protiv njega ne vodi krivični postupak i da nije kažnjavan za krivično djelo, što se dokazuje potvrdom koju je izdao nadležni organ države gdje ima uobičajeno mjesto boravka koja nije starija od šest mjeseci od dana podnošenja zahtjeva.¹⁵

Smatra se da je stranac neprekidno boravio u Bosni i Hercegovini i ako je u razdoblju od pet godina izbivao iz Bosne i Hercegovine višekratno do deset mjeseci ukupno ili jednokratno šest mjeseci. Za izdavanje odobrenja stalnog boravka plaća se *administrativna taksa* u iznosu od 200,00 KM.¹⁶

Iako ispunjava uslove za odobrenje stalnog boravka, strancu neće biti odobren stalni boravak ukoliko u posljednjih pet godina u BiH boravi:

- po osnovu privremene zaštite, ili je podnio zahtjev za odobrenje privremene zaštite i čeka odluku o svom statusu;
- po osnovu međunarodne zaštite, ili je podnio zahtjev za međunarodnu zaštitu i čeka odluku o svom statusu;
- po osnovu pravnog statusa predviđenog Bečkom konvencijom o diplomatskim odnosima iz 1961. godine, Bečkom konvencijom o konzularnim odnosima iz 1963. godine, Konvencijom iz 1969. godine o specijalnim misijama ili Bečkom konvencijom o predstavnicima država i njihovim odnosima s međunarodnim organizacijama iz Univerzalne povelje iz 1975. godine;
- po osnovu privremenog boravka iz humanitarnih razloga;
- jer se nalazi na izdržavanju kazne, odnosno izvršavanju druge krivičnopravne sankcije ili druge obaveze utvrđene odlukom suda ili drugog nadležnog organa;
- po osnovu liječenja ili rehabilitacije;
- po osnovu rada bez radne dozvole radi realizacije projekta značajnog za BiH, koji realizira međunarodna ili domaća institucija ili humanitarna organizacija, udruženje, fondacija ili druga organizacija;
- po osnovu rada bez radne dozvole, ako stranac pruža usluge u ime stranog poslodavca ili je volonter i

¹² Zahtjev za izdavanje odobrenja stalnog boravka nalazi se na internet stranici Ministarstva bezbjednosti Bosne i Hercegovine http://www.msb.gov.ba/PDF/obrasci/Zahtjev_za_stalni_boravak.pdf (datum pristupa 29.01.2015.)

¹³ Član 2. Pravilnika o ulasku i boravku stranaca

¹⁴ Član 19. stav 3) tačka (a) Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu: „Stranac za ulazak u BiH mora ispunjavati i osnovni opšti uslov... da posjeduje dovoljno sredstava za izdržavanje za vrijeme namjeravanog boravka u BiH i za izlazak iz zemlje, uključujući i sredstva za zdravstvenu zaštitu.”

¹⁵ Član 59. stav 1) Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu

¹⁶ TAR. broj 106. Zakon o administrativnim taksama

- po osnovu spajanja porodice sa strancem čiji privremeni boravak ne spada u osnove za odobrenje stalnog boravka u BiH.¹⁷

Rad stranaca u Bosni i Hercegovini

Radna dozvola je dozvola koju izdaje organ nadležan za poslove zapošljavanja stranaca, a kojom se dozvoljava plaćeni rad stranca u Bosni i Hercegovini.¹⁸ Stranac ne može početi raditi u BiH na osnovu radne dozvole prije nego što mu je odobren privremeni boravak.¹⁹

Radna dozvola je dozvola za plaćeni rad stranca na određenom radnom mjestu ili za određenu vrstu poslova, u određenom vremenskom periodu, a najduže do jedne godine. Radna dozvola izdaje se strancu na zahtjev pravnog ili fizičkog lica, odnosno poslodavca, koji ga namjerava zaposliti.²⁰ Radna dozvola ne može se izdati s rokom važenja dužim od jedne godine. Zavisno od mjesta prebivališta, odnosno sjedišta poslodavca, radnu dozvolu izdaje organ nadležan za poslove zapošljavanja stranaca Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske ili Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

Radne dozvole za zapošljavanje stranaca u Federaciji Bosne i Hercegovine izdaju kantonalne službe za zapošljavanje, uz prethodnu saglasnost Federalnog zavoda za zapošljavanje.²¹ Radne dozvole za zapošljavanje stranaca u Republici Srpskoj izdaje Zavod za zapošljavanje Republike Srpske.²² Radne dozvole za zapošljavanje stranaca u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine izdaje Zavod za zapošljavanje Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.²³

Uz zahtjev za izdavanje radne dozvole za stranca poslodavac je dužan priložiti:

- podatke o strancu s kojim namjerava zaključiti ugovor o radu ili drugi odgovarajući ugovor, a naročito: ime i prezime uključujući i sva prijašnja imena i prezimena, imena i prezimena roditelja, datum rođenja, spol, mjesto prebivališta i adresu stanovanja u zemlji porijekla, broj, datum i mjesto izdavanja važećih putnih isprava;
- podatke o radnom mjestu ili vrsti posla te o uslovima rada;
- izvod iz relevantnog registra nadležnog suda o registraciji poslodavca u BiH;
- dokaz banke kod koje poslodavac ima račun o solventnosti poslodavca;
- dokaz o podmirenim poreskim obavezama i uplaćenim doprinosima za sve postojeće zaposlene, uključujući i stranca u slučaju produženja radne dozvole i
- obrazloženje o opravdanosti zapošljavanja stranca.²⁴

¹⁷ Član 59. stav 5) Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu

¹⁸ Član 2. stav 1) tačka (e) Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu

¹⁹ Član 81. stav 1) Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu

²⁰ Član 64. stav 1) Pravilnika o ulasku i boravku stranaca

²¹ Član 7. stav 2) Zakona o zapošljavanju stranaca Federacije Bosne i Hercegovine, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, internet stranica

<http://www.fbihvlada.gov.ba/bosanski/zakoni/1999/zakoni/zakon%20o%20zaposljavanju%20stranaca.htm> (datum pristupa 29.01.2015.)

²² Član 5. stav 1) Zakona o zapošljavanju stranih državljana i lica bez državljanstva, internet stranica <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:OkfGWY5DI0UJ:radnopravo.org/ZakonZaposStr.pdf+&cd=1&hl=bs&ct=clnk&gl=ba> i Zakon o izmjeni i dopuni Zakona o zapošljavanju stranih državljana i lica bez državljanstva, Narodna skupština Republike Srpske, internet stranica <http://www.narodnaskupstinars.net/lat/stranica/566-zakon-o-izmjeni-i-dopuni-zakona-o-zaposljavanju-stranih-drzavljana-i-lica-bez-drzavljanstva-lat> (datum pristupa 29.01.2015.)

²³ Član 11. Zakona o zapošljavanju stranaca u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine, Skupština Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, internet stranica <http://www.skupstinabd.ba/zakoni/159/b/Zakon%20o%20zaposljavanju%20stranaca%20B.pdf> (datum pristupa 29.01.2015.)

²⁴ Član 80. Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu

Radnu dozvolu organ nadležan za poslove zapošljavanja stranaca izdaje na osnovu utvrđene kvote radnih dozvola.²⁵ Kvota radnih dozvola je broj radnih dozvola koje se u Bosni i Hercegovini mogu izdati u jednoj godini za strance određenih zanimanja, odnosno za strance koji obavljaju određene djelatnosti, a kojima je radna dozvola za rad u Bosni i Hercegovini potrebna i ulazi u kvotu. Godišnju kvotu radnih dozvola utvrđuje Savjet ministara, u skladu s migracionom politikom i uz uvažavanje stanja na tržištu rada.²⁶

Radna dozvola može se izdati nezavisno od utvrđene godišnje kvote radnih dozvola u sljedećim slučajevima:

- strancu koji ima obrazovanje koje odgovara visokom obrazovanju, završenom postdiplomskom ili doktorskom studiju u Bosni i Hercegovini;
- strancu čiji se rad u Bosni i Hercegovini zasniva na međunarodnom sporazumu;
- strancu koji obavlja ključne poslove u poslovnom subjektu, a koji nije izuzet od potrebe posjedovanja radne dozvole na osnovu međunarodnog sporazuma;
- učiteljima ili nastavnicima koji izvode ili pomažu u nastavi u obrazovnim ustanovama zbog svog specifičnog znanja;
- profesionalnim sportistima ili sportskim radnicima koji na osnovu valjano zaključenog ugovora rade u Bosni i Hercegovini;
- strancu koji je u bračnoj ili vanbračnoj zajednici sa strancem s odobrenim stalnim boravkom u Bosni i Hercegovini ili je dijete stranca s odobrenim stalnim boravkom u Bosni i Hercegovini.²⁷

Uslovi privremenog boravka na osnovu izdate radne dozvole

Stranac koji ulazi u Bosnu i Hercegovinu po bezviznom režimu ulaska, a ima namjeru podnijeti zahtjev za odobrenje privremenog boravka u Bosni i Hercegovini po osnovu izdate radne dozvole, mora imati radnu dozvolu u vrijeme ulaska u Bosnu i Hercegovinu, odnosno radna dozvola mora biti starijeg datuma izdavanja od datuma ulaska stranca u Bosnu i Hercegovinu, odnosno ulaznog štambilja unesenog u pasoš stranca. Stranac koji namjerava ući u Bosnu i Hercegovinu sa vizom za dugoročni boravak dužan je pribaviti radnu dozvolu prije podnošenja zahtjeva za izdavanje vize.

Uz zahtjev za odobrenje ili produženje privremenog boravka po osnovu radne dozvole stranac je dužan, pored dokaza o ispunjavanju opštih uslova za odobrenje privremenog boravka, dostaviti:

- radnu dozvolu izdatu od strane nadležnog organa za zapošljavanje u Bosni i Hercegovini;
- potvrdu ili uvjerenje nadležne poreske uprave o regulisanim poreskim obavezama u Bosni i Hercegovini, a gdje je potrebno i dokaz od strane Uprave za indirektno oporezivanje o izmirenim obavezama po osnovu indirektnih poreza, ne starije od 30 dana, ili ugovor ili sporazum sa poreskom upravom ili upravom za indirektno oporezivanje o plaćanju neizmirenih obaveza u ratama.

Nakon odobrenja privremenog boravka po ovom osnovu *poslodavac i stranac zaključuju ugovor o radu* ili drugi odgovarajući ugovor, koji je poslodavac dužan da dostavi Službi za poslove sa strancima najkasnije u roku od tri dana od dana prijema rješenja o odobrenom privremenom boravku.²⁸

²⁵ Član 77. stav 2) Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu

²⁶ Član 78. stav 1) Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu

²⁷ Član 77. Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu

²⁸ Član 64. Pravilnika o ulasku i boravku stranaca

Uz zahtjev za produženje privremenog boravka po osnovu radne dozvole, stranac je dužan priložiti i potvrdu nadležnog organa za zapošljavanje o predatom zahtjevu za produženje radne dozvole.²⁹

Nakon odobrenja privremenog boravka po ovom osnovu poslodavac i stranac zaključuju ugovor o radu ili drugi odgovarajući ugovor, koji je poslodavac dužan da dostavi Službi za poslove sa strancima najkasnije u roku od tri dana od dana prijema rješenja o odobrenom privremenom boravku. Stranac može raditi u Bosni i Hercegovini samo na onom radnom mjestu ili na onoj vrsti poslova za koje mu je izdata radna dozvola, odnosno samo kod onog poslodavca s kojim je na osnovu radne dozvole zaključio ugovor o radu. Odobrenje privremenog boravka izdaje se na period 15 dana duži od važenja radne dozvole, uz uslov da je trajanje putne isprave stranca duže za tri mjeseca od perioda boravka, a najduže do godinu dana.³⁰

Smatra se da stranac koji ima radnu dozvolu za rad u BiH ispunjava uslove koji se odnose na posjedovanje sredstava za izdržavanje i zdravstveno osiguranje.³¹

SRBIJA

U Republici Srbiji stranci mogu boraviti po tri osnova: boravak od devedeset dana, privremeni boravak i stalno nastanjenje:³²

- boravkom do devedeset dana smatra se boravak stranca bez vize ili na osnovu vize za zemlje za koje je potrebno imati istu,³³
- privremeni boravak je boravak u trajanju do jedne godine i može da se produži na isti period.³⁴ Stranac koji namjerava da boravi u Republici Srbiji duže od devedeset dana dužan je da pribavi vizu za privremeni boravak,³⁵
- stalno nastanjenje.

Privremeni boravak

Viza za privremeni boravak je odobrenje za ulazak i privremeni boravak stranca u Republici Srbiji. Stranac koji boravi u Republici Srbiji duže od devedeset dana dužan je da pribavi vizu za privremeni boravak ili da tokom boravka od nadležnog organa pribavi odobrenje za privremeni boravak.³⁶ Privremeni boravak može da se odobri u trajanju do jedne godine i može da se produži na period do još jedne godine. Odobrenje privremenog boravka unosi se u putnu ispravu stranca. Rok važenja putne isprave mora biti najmanje šest mjeseci duži od roka na koji se izdaje odobrenje.³⁷

²⁹ Članovi 52., 81. i 82. Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu

³⁰ Član 34. stavovi 5), 6) i 7) Pravilnika o ulasku i boravku stranaca

³¹ Član 53. stav 3) Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu

³² Član 24. Zakona o strancima usvojen 23. oktobra 2008., Narodna skupština Republike Srbije, internet stranica <http://www.parlament.gov.rs/%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8/%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D1%82%D0%B8-%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B8/%D1%83-%D1%81%D0%B0%D0%B7%D0%B8%D0%B2%D1%83-%D0%BE%D0%B4-11-%D1%98%D1%83%D0%BD%D0%B0-2008.1533.html> (datum pristupa 11.02.2015.)

³³ Član 25. Zakona o strancima

³⁴ Član 29. Zakona o strancima

³⁵ Član 19. stav 3) Zakona o strancima

³⁶ Član 19. Zakona o strancima

³⁷ Član 29. Zakona o strancima

Prijavljivanje boravišta i promjene adrese boravišta stranca, pravna i fizička lica, koja pružaju usluge smještaja strancima uz naknadu, kao i lica kod kojih stranci dolaze u posjetu, vrše tako što nadležnom organu Ministarstva unutrašnjih poslova podnose prijavu na propisanom obrascu.³⁸

Privremeni boravak može da se odobri zbog:

- rada, zapošljavanja, obavljanja privredne ili druge profesionalne djelatnosti;
- školovanja, studiranja ili specijalizacije, naučno-istraživačkog rada, praktične obuke, učestvovanja u programima međunarodne razmjene učenika ili studenata, odnosno drugim naučno-obrazovnim aktivnostima;
- spajanja porodice i
- drugih opravdanih razloga u skladu sa međunarodnim ugovorom.³⁹

Podnošenje zahtjeva za privremeni boravak

Stranac koji već boravi u Republici Srbiji po drugom osnovu zahtjev za privremeni boravak podnosi *područnoj jedinici Ministarstva unutrašnjih poslova*⁴⁰. Uz zahtjev za privremeni boravak stranac je dužan da priloži važeću stranu putnu ispravu, kao i druge dokaze o opravdanosti razloga zbog kojih traži da mu se odobri privremeni boravak.⁴¹

Uslovi za izdavanje odobrenja

Strancu se može odobriti privremeni boravak ako uz zahtjev priloži dokaz:

- da ima dovoljna sredstva za izdržavanje;
- da je zdravstveno osiguran;
- o opravdanosti zahtjeva za privremeni boravak zbog rada, zapošljavanja, obavljanja privredne ili druge profesionalne djelatnosti, školovanja, studiranja ili specijalizacije, naučno-istraživačkog rada, praktične obuke, učestvovanja u programima međunarodne razmjene učenika ili studenata, odnosno drugim naučno-obrazovnim aktivnostima, spajanja porodice i drugih opravdanih razloga u skladu sa međunarodnim ugovorom.⁴²

Stalno nastanjenje

Stalno nastanjenje može da se odobri strancu:

- koji je do dana podnošenja zahtjeva za stalno nastanjenje u Republici Srbiji boravio neprekidno duže od pet godina na osnovu odobrenja za privremeni boravak;
- koji je najmanje tri godine u braku sa državljaninom Republike Srbije, ili strancem koji ima stalno nastanjenje;
- maloljetniku na privremenom boravku u Republici Srbiji ako je jedan od roditelja državljanin Republike Srbije ili stranac koji ima odobreno stalno nastanjenje, uz saglasnost drugog roditelja;
- koji je porijeklom sa teritorije Republike Srbije;

³⁸ Član 2. Pravilnika o načinu prijavljivanja boravišta, prebivališta i promjene adrese i odjave prebivališta stranca ("Službeni glasnik RS", broj 97/08), Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije, internet stranica <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:4sKtWo0kOLMJ:www.mup.gov.rs/cms/resursi.nsf/Pravilnik%2520o%2520nacinu%2520prijavljivanja%2520boravista.%2520prebivalista%2520i%2520promene%2520adrese%2520i%2520odjave%2520prebivalista.doc+&cd=1&hl=sr&ct=clnk&gl=ba> (datum pristupa 11.02.2015.)

³⁹ Član 26. Zakona o strancima

⁴⁰ Nadležni organ je područna jedinica Ministarstva unutrašnjih poslova, nadležna za poslove stranaca.

⁴¹ Član 27. stavovi 1) i 2) Zakona o strancima

⁴² Član 28. Zakona o strancima

- koji ima odobren privremeni boravak, ako to nalažu razlozi humanosti ili to predstavlja interes za Republiku Srbiju.

Neprekidnim boravkom stranca u Republici Srbiji smatra se boravak sa višekratnim odsustvom iz Republike Srbije do deset mjeseci ili jednokratnim odsustvom do šest mjeseci, u periodu od pet godina. Vrijeme koje je stranac koji ima odobren privremeni boravak proveo na izdržavanju kazne zatvora ne računa se u vrijeme koje je potrebno za odobravanje stalnog nastanjenja.⁴³

Rad stranaca u Republici Srbiji

Zapošljavanje stranca ostvaruje se pod uslovom da posjeduje odobrenje za privremeni boravak bez obzira na vremensko trajanje boravka ili stalno nastanjenje i dozvolu za rad. Dokazi o ispunjavanju uslova za zapošljavanje stranca obavezno se čuvaju u poslovnom prostoru u kome stranac radi.⁴⁴ Dozvola za rad je akt na osnovu kojeg stranac može da se zapošljava ili samozapošljava u Republici Srbiji. Dozvola za rad se može izdati kao:

- lična radna dozvola i
- radna dozvola.

Lična radna dozvola

Lična radna dozvola izdaje se u slučajevima utvrđenim međunarodnim ugovorom koji obavezuje Republiku Srbiju, u skladu sa tim ugovorom. Lična radna dozvola se izdaje na zahtjev stranca ako:

- ima odobrenje za stalno nastanjenje;
- ima status izbjeglice i
- pripada posebnoj kategoriji stranca.⁴⁵

Radna dozvola

Stranac sa radnom dozvolom može u Republici Srbiji da obavlja samo poslove za koje je dobio dozvolu. Radna dozvola je vrsta dozvole za rad koja se izdaje kao:

- radna dozvola za zapošljavanje;
- radna dozvola za posebne slučajeve zapošljavanja i
- radna dozvola za samozapošljavanje.

Poslodavac na čiji zahtjev je izdata radna dozvola ne može da uputi stranca na rad kod drugog poslodavca i u obavezi je da prijavi stranca na obavezno socijalno osiguranje, u skladu sa zakonom, kao i da snosi troškove izdavanja radne dozvole. Poslodavac koji je zaposlio stranca bez odgovarajućeg odobrenja za boravak i radne dozvole dužan je da mu isplati sva novčana potraživanja, u skladu sa propisima o radu, uz uplatu pripadajućih poreza i doprinosa za obavezno socijalno osiguranje.⁴⁶

Radna dozvola za zapošljavanje

⁴³ Član 37. Zakona o strancima

⁴⁴ Zakon o zapošljavanju stranaca ("Sl. Glasnik RS", br. 128/2014), Narodna skupština Republike Srbije, internet stranica <http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/zakoni/2014/3737-14%20LAT.pdf> (datum pristupa 11.02.2015.)

⁴⁵ Članovi 10. i 11. Zakona o zapošljavanju stranaca

⁴⁶ Članovi 14. i 15. Zakona o zapošljavanju stranaca

Radna dozvola za zapošljavanje izdaje se za zapošljavanje stranca koji ima odobrenje za privremeni boravak i ispunjava sve uslove iz zahtjeva poslodavca koji se odnose na odgovarajuća znanja i sposobnosti, kvalifikacije, prethodno iskustvo i dr. Radna dozvola za zapošljavanje izdaje se za planirani period zaposlenja, a najduže dok traje privremeni boravak. Izdaje se na zahtjev poslodavca, u skladu sa stanjem na tržištu rada, pod uslovima da poslodavac:

- prije podnošenja zahtjeva za radnu dozvolu za zapošljavanje nije otpuštao zaposlene usljed tehnoloških, ekonomskih ili organizacionih promjena na radnim mjestima za koja se traži radna dozvola za zapošljavanje, u skladu sa propisima o radu;
- mjesec dana prije podnošenja zahtjeva za radnu dozvolu za zapošljavanje nije pronašao državljane Republike Srbije, lica koja imaju slobodan pristup tržištu rada ili stranca sa ličnom radnom dozvolom, odgovarajućih kvalifikacija sa evidencije organizacije nadležne za poslove zapošljavanja;
- priloži prijedlog ugovora o radu ili drugog ugovora kojim se ostvaruju prava po osnovu rada, u skladu sa zakonom.

Vlada odlukom može da ograniči broj stranaca kojima se izdaju dozvole za rad u slučaju poremećaja na tržištu rada, u skladu sa migracionom politikom i stanjem i kretanjem na tržištu rada. Kvota se utvrđuje na prijedlog ministarstva nadležnog za poslove zapošljavanja uz prethodno pribavljeno mišljenje socijalno-ekonomskog savjeta osnovanog za teritoriju Republike Srbije i organizacije nadležne za poslove zapošljavanja.⁴⁷

Postupak izdavanja dozvole za rad

U postupku izdavanja, produženja, poništavanja i prestanka važenja dozvole za rad rješava Nacionalna služba za zapošljavanje.⁴⁸ Podatke od uticaja na rješavanje u skladu sa Zakonom Nacionalna služba za zapošljavanje vodi u skladu sa načelima zaštite podataka o ličnosti, efikasnosti, ekonomičnosti, savjesnosti i odgovornosti. U postupku izdavanja, produženja, poništavanja i prestanka važenja dozvole za rad u prvom stepenu odlučuje mjesno nadležna organizaciona jedinica Nacionalne službe za zapošljavanje. Protiv rješenja o postupku izdavanja, produženja, poništavanja i prestanka važenja dozvole može se izjaviti žalba. Konačno rješenje o žalbi donosi ministar nadležan za poslove zapošljavanja. Protiv konačnog rješenja ministra tužbom se može pokrenuti upravni spor pred nadležnim sudom.⁴⁹

Izdavanje i produženje dozvole za rad

Dozvola za rad izdaje se za period koji je naznačen u zahtjevu za izdavanje dozvole, a najduže za period utvrđen zakonom i period za koji traje boravak stranca. Uz zahtjev za izdavanje dozvole za rad podnose se odgovarajući dokazi o ispunjenosti uslova za izdavanje dozvole. Dozvola za rad produžava se, ako su u momentu podnošenja zahtjeva za produženje ispunjeni uslovi za njeno izdavanje. Zahtjev za izdavanje, odnosno produženje dozvole za rad podnosi se Nacionalnoj službi za zapošljavanje prema mjestu privremenog boravka ili stalnog nastanjenja stranca, odnosno prema sjedištu poslodavca ili mjestu gde se rad obavlja, u zavisnosti od vrste dozvole za rad.⁵⁰ Zakon o zapošljavanju stranaca je uredio, članovima od 5. do 8., i način zapošljavanja državljana Evropske unije koji će se primjenjivati nakon ulaska Republike Srbije u članstvo Evropske unije.

⁴⁷ Član 24. stavovi 1) i 2) Zakona o zapošljavanju stranaca

⁴⁸ Nacionalna služba za zapošljavanje <http://www.nsz.gov.rs/live/trazite-posao/svi-poslovi>

⁴⁹ Članovi 25. i 26. Zakona o zapošljavanju stranaca

⁵⁰ Članovi 27. i 28. Zakona o zapošljavanju stranaca

HRVATSKA

Prema odredbama Zakona o strancima u Republici Hrvatskoj, stranci koji namjeravaju boraviti ili raditi u Hrvatskoj dijele se na nekoliko kategorija. Kategorije stranih državljana su sljedeće:

- državljani država članica Evropskog ekonomskog prostora i članovi njihovih porodica, stranci – državljani država članica Evropskog ekonomskog prostora ili Švajcarske Konfederacije i njihovi članovi porodica, kao i članovi porodica hrvatskih državljana;
- državljani trećih država s odobrenim stalnim boravkom u drugoj državi članici Evropskog ekonomskog prostora i njihovi članovi porodica;
- visokokvalifikovani državljani trećih država.

Državljanima trećih država su stranci koji nemaju državljanstvo države članice Evropskog ekonomskog prostora. Način regulisanja njihovog boravka ili rada zavisi od toga da li imaju odobren stalni boravak na području države članice Evropskog ekonomskog prostora, odnosno jesu li članovi porodica državljana država članica Evropskog ekonomskog prostora, Švajcarske Konfederacije ili hrvatskih državljana ili se ne mogu kategorisati niti pod jednu od navedenih kategorija.

Boravak stranih državljana

Prema Zakonu o strancima, stranac u Republici Hrvatskoj može boraviti na kratkotrajnom boravku, privremenom boravku ili stalnom boravku:

- kratkotrajni boravak je boravak stranca u trajanju od tri mjeseca na osnovu vize ili bez vize;
- privremeni boravak stranca je boravak stranca do godine dana i
- stalni boravak je neograničen boravak stranca u Republici Hrvatskoj.⁵¹

Stranac kojem za ulazak u Republiku Hrvatsku ne treba viza može boraviti u Republici Hrvatskoj najduže devedeset dana u vremenskom periodu od 180 dana, računajući od dana prvog ulaska.⁵²

Privremeni boravak stranaca

Privremeni boravak za državljane trećih država može se odobriti u svrhu: spajanja obitelji, rada, srednjoškolskog obrazovanja i studiranja, znanstvenog istraživanja, humanitarnih razloga, rada raspoređenog radnika i u druge svrhe. Zahtjev za odobrenje privremenog boravka⁵³ nadležnoj diplomatskoj misiji, odnosno konzularnoj kancelariji Republike Hrvatske podnosi stranac lično. Stranac kojem za ulazak u Republiku Hrvatsku nije potrebna viza zahtjev za odobrenje privremenog boravka podnosi u policijskoj upravi, odnosno policijskoj stanici prema mjestu namjeravanog boravka stranca, sjedištu poslodavca ili mjestu rada stranca.⁵⁴

Stranci kojima za ulazak u Republiku Hrvatsku treba viza, zahtjev za privremeni boravak mogu podnijeti i u policijskoj upravi ili policijskoj stanici ako:

- dolaze radi studiranja na univerzitetu u statusu redovnog studenta na preddiplomskom, diplomskom i poslijediplomskom nivou;
- se radi o naučniku koji dolazi na osnovu ugovora o gostovanju;

⁵¹ Član 44. Zakona o strancima

⁵² Član 45. Zakona o strancima, Zakon HR, internet stranica <http://www.zakon.hr/z/142/Zakon-o-strancima> (datum pristupa 27.01.2015.)

⁵³ Zahtjev za odobrenje privremenog boravka, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Hrvatske, internet stranica <http://www.mup.hr/UserDocsImages/Dokumenti/stranci/Obrazac%201a.pdf> (datum pristupa 27.01.2015.)

⁵⁴ Članovi 47 i 48. Zakona o strancima

- se radi o strancima koji rade na osnovu programa mobilnosti mladih koje Republika Hrvatska provodi u saradnji s drugim državama te strancima koji se zapošljavaju na naučna, naučno–nastavna ili druga istraživačka radna mjesta u naučnim pravnim licima / profesorima - izvornim govornicima stranih jezika, lektorima i drugim nastavniciima koji izvode nastavu na hrvatskim fakultetima ili registrovanim školama stranih jezika te strancima koji rade na osnovu međunarodnog ugovora.

Uslovi za odobrenje privremenog boravka

Strancu će se odobriti privremeni boravak ako:

- dokaže svrhu privremenog boravka;
- ima valjanu putnu ispravu;
- sredstva za izdržavanje;
- zdravstveno osiguranje i
- nema zabranu ulaska i boravka u Republici Hrvatskoj i ne predstavlja opasnost za javni poredak, nacionalnu sigurnost ili javno zdravlje.⁵⁵

Dokazivanje svrhe privremenog boravka

Uz ispunjeni zahtjev za izdavanje privremenog boravka stranac je dužan priložiti:

- fotografiju u boji, veličine 35x45 mm;
- kopiju važeće putne isprave;
- dokaz o osiguranom zdravstvenom osiguranju;
- dokaz o osiguranim sredstvima za izdržavanje;
- dokaz o opravdanosti privremenog boravka;
- konzularnu taksu od 460 kuna,⁵⁶ ako zahtjev podnosi u diplomatskoj misiji ili konzularnom predstavništvu Republike Hrvatske i
- 20 kuna takse, ako zahtjev podnosi u Republici Hrvatskoj.⁵⁷

Ako je zahtjev pozitivno riješen, strancu se izdaje odobrenje privremenog boravka u obliku biometrijske dozvole boravka. Odobrenje za privremeni boravak izdaje se s rokom važenja do jedne godine. Rok važenja putne isprave mora biti najmanje tri mjeseca duži od roka na koji se izdaje odobrenje za privremeni boravak.

Privremeni boravak u druge svrhe može se odobriti najduže do godine dana, a novi zahtjev za regulisanje boravka u druge svrhe stranac može podnijeti nakon isteka roka od šest mjeseci od isteka važenja privremenog boravka koji je bio odobren u druge svrhe.

Ako je zahtjev podnesen u diplomatskoj misiji ili konzularnom predstavništvu, stranac je obavezan u roku od 30 dana po odobrenju privremenog boravka prijaviti svoje boravište policijskoj upravi ili policijskoj stanici. Stranac je obavezan prijaviti boravište nadležnoj policijskoj upravi ili stanici u roku od tri dana od dana ulaska u Republiku Hrvatsku. Zahtjev za produženje privremenog boravka podnosi se policijskoj upravi ili stanici najkasnije 60 dana prije isteka roka važećeg privremenog boravka. Odobrenje privremenog boravka iznosi 500 kuna, a biometrijska dozvola za boravak 240 kuna.

Privremeni boravak za maloljetne osobe, strance

⁵⁵ Član 54. Zakona o strancima

⁵⁶ Tar. Br. 78a Zakona o upravnim pristojbama, Zakoni HR, internet stranica <http://www.zakon.hr/z/333/Zakon-o-upravnim-pristojbama> (datum pristupa 27.01.2015.)

⁵⁷ Član 4. Pravilnika o statusu i radu stranaca u republici hrvatskoj, Narodne Novine, internet stranica http://narodne-novine.mn.hr/clanci/sluzbeni/2012_05_52_1279.html (datum pristupa 27.01.2015.)

Maloljetnoj djeci koja su strani državljani može se odobriti privremeni boravak u Republici Hrvatskoj u slijedeće svrhe:

- spajanja porodice;
- srednjoškolskog obrazovanja;
- humanitarnog razloga;
- u druge svrhe kao što je vrijeme za potrebno liječenje itd.⁵⁸

U Republici Hrvatskoj za izdavanje odobrenja za privremeni boravak za maloljetno dijete potrebna je saglasnost drugog roditelja, koja se daje svojeručnim potpisom zahtjeva, uz zabilješku službene osobe o utvrđenom identitetu roditelja. Ukoliko je jedan od roditelja odsutan, saglasnost se može dati pisanom izjavom kod javnog bilježnika, a saglasnost nije potrebna ako je dijete dato na staranje jednom roditelju.⁵⁹

Stalni boravak stranaca

Stalni boravak može se odobriti strancu koji do dana podnošenja zahtjeva u Republici Hrvatskoj ima neprekidno pet godina zakoniti boravak, što uključuje odobren privremeni boravak, azil ili supsidijarnu zaštitu. Smatra se da je stranac neprekidno boravio u Republici Hrvatskoj, ako je u periodu od pet godina izbivao višekratno do deset mjeseci ili jednokratno do šest mjeseci. U trenutku odlučivanja o zahtjevu za odobrenje stalnog boravka stranac mora imati odobren privremeni boravak u Republici Hrvatskoj.⁶⁰

Zahtjev za odobrenje stalnog boravka podnosi se u policijskoj upravi ili stanici nadležnoj prema mjestu boravka stranca, a o zahtjevu odlučuje Ministarstvo unutrašnjih poslova.⁶¹

Strancu kojem je odobren privremeni boravak u svrhu studiranja, u vrijeme potrebno za odobrenje stalnog boravka, računa se samo polovina vremena provedenog na temelju odobrenog privremenog boravka u svrhu studiranja.

Za strance koji imaju status azilanta ili supsidijarnu zaštitu u vrijeme potrebno za odobrenje stalnog boravka računa se polovina perioda od dana podnošenja zahtjeva za odobrenje međunarodne zaštite na osnovu kojeg mu je odobren status pa do dana odobrenja međunarodne zaštite ili cjelokupan period ako traje duže od 18 mjeseci.⁶²

Takođe, stalni boravak može se odobriti i:

- strancu koji do dana podnošenja zahtjeva ima neprekidno tri godine odobren privremeni boravak, a u statusu izbjeglice je bio najmanje deset godina, što se dokazuje potvrdom nadležnog državnog organa za izbjeglice;

⁵⁸ Član 17. Pravilnika o statusu i radu stranaca u Republici Hrvatskoj (Narodne novine br. 52/12 i 81/13), Ministarstvo unutrašnjih poslova, internet stranicica http://www.mup.hr/UserDocsImages/Dokumenti/stranci/2013/statusi_procisceni.pdf (datum pristupa 27.01.2015.) Privremeni boravak u druge svrhe stranac dokazuje sljedećem dokumentacijom:

1. vlasničkim listom za nekretninu u Republici Hrvatskoj,
2. ugovorom o cjelosezonskom boravku u kampovima,
3. suglasnošću nadležnog tijela za zdravstvo iz koje mora biti vidljivo vrijeme potrebno za liječenje te dokaz o izvršenoj uplati troškova liječenja,
4. plaćenim hotelskim ili apartmanskim smještajem,
5. drugom dokumentacijom kojom opravdava svrhu svog boravka.

⁵⁹ Član 19. Pravilnika o statusu i radu stranaca u Republici Hrvatskoj

⁶⁰ Član 92. Zakona o strancima

⁶¹ Član 95. Zakona o strancima

⁶² Član 93. Zakona o strancima

- strancu koji je imao prebivalište u Republici Hrvatskoj na dan 8. oktobra 1991. godine, a koji je korisnik programa povratka ili obnove ili stambenog zbrinjavanja, što se dokazuje potvrdom nadležnog državnog tijela za izbjeglice i za kojeg je utvrđeno da se vratio s namjerom da trajno živi u Republici Hrvatskoj;
- djetetu koje živi u Republici Hrvatskoj:
 - čija oba roditelja u trenutku rođenja djeteta imaju odobren stalni boravak,
 - čiji jedan od roditelja u trenutku rođenja djeteta ima odobren stalni boravak (uz saglasnost drugog roditelja),
 - čiji jedan roditelj, u trenutku rođenja djeteta, ima odobren stalni boravak u Republici Hrvatskoj, a drugi je roditelj nepoznat, umro, proglašen umrlim, lišen roditeljskog staranja ili potpuno, odnosno djelomično lišen poslovne sposobnosti u odnosu na roditeljsko staranje;
- strancu koji je rođen i od rođenja živi na području Republike Hrvatske, ali zbog opravdanih razloga na koje nije mogao uticati, nije imao reguliran boravak⁶³ (što se dokazuje izvodom iz matične knjige rođenih, dokazom o pohađanju predškolske i školske ustanove, dokazom o zaposlenju, dokazom o korištenju zdravstvene zaštite, dokazom o korištenju socijalnih prava, kao i drugim dokazima kojima stranac potkrepljuje činjenicu življenja na području Republike Hrvatske).⁶⁴

Uslovi za odobrenje stalnog boravka

Stalni boravak odobriće se strancu koji:

- ima važeću stranu putnu ispravu;
- ima sredstva za izdržavanje;
- ima zdravstveno osiguranje;
- poznaje hrvatski jezik i latinično pismo te hrvatsku kulturu i društveno uređenje;
- ne predstavlja opasnost za javni poredak, nacionalnu sigurnost ili javno zdravlje.⁶⁵

Na pisani zahtjev za izdavanje odobrenja stalnog boravka stranac je obavezan platiti 20 kuna takse te kod preuzimanja rješenja o odobrenju stalnog boravka uplatiti upravnu taksu u iznosu od 900 kuna i iznos od 240 kuna za izdavanje biometrijske dozvole boravka.⁶⁶

Biometrijska dozvola boravka

Dozvola boravka izdaje se strancu na odobrenom privremenom ili stalnom boravku. Za izdavanje biometrijske dozvole boravka prilaže se fotografija veličine 30x35 mm. Potrebno je dati na uvid važeću putnu ispravu, odnosno drugu ispravu o identitetu, a službena osoba koja prima zahtjev za izdavanje dozvole boravka dužna je utvrditi identitet osobe koja podnosi zahtjev. Cijena biometrijske dozvole boravka iznosi 240 kuna.⁶⁷

Rad stranaca u Republici Hrvatskoj

⁶³ Član 94. Zakona o strancima

⁶⁴ Član 18. Pravilnika o statusu i radu stranaca u Republici Hrvatskoj

⁶⁵ Član 96. Zakona o strancima

⁶⁶ Tar. br. 10. Zakona o upravnim pristojbama, Zakon HR, internet stranica <http://www.zakon.hr/z/333/Zakon-o-upravnim-pristojbama> (datum pristupa 27.01.2015.)

⁶⁷ Izvor: Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, internet stranica https://www.google.ba/search?es_sm=93&q=pdf+Cijena+biometrijske+dozvole+boravka+iznosi+240+kuna&oq=pdf+Cijena+biometrijske+dozvole+boravka+iznosi+240+kuna&gs_l=serp.3...14684.15521.0.15821.0.0.0.0.0.0.0.0.0.msedr...0...1c.1.61.serp..0.0.0.MlstrIckR7U (datum pristupa 27.01.2015.)

Zakonom o strancima propisano je da stranac može raditi u Republici Hrvatskoj na osnovu dozvole za boravak i rad ili potvrde o prijavi rada. Dozvola za boravak i rad je jedinstvena dozvola kojom se strancu dozvoljava privremeni boravak i rad u Republici Hrvatskoj.

Bez dozvole za boravak i rad ili potvrde o prijavi rada mogu raditi stranci koji u Republici Hrvatskoj imaju odobren:

- stalni boravak,
- azil, supsidijarnu ili privremenu zaštitu,
- privremeni boravak u svrhu spajanja obitelji sa strancem na stalnom boravku, azilantom te strancem kojem je odobrena supsidijarna ili privremena zaštita,
- privremeni boravak iz humanitarnih razloga,
- autonomni boravak,
- status redovnog učenika ili studenta kada obavljaju poslove posredstvom ovlaštenih posrednika, bez zasnivanja radnog odnosa,
- privremeni boravak u svrhu znanstvenog istraživanja koji je odobren temeljem ugovora o gostovanju.⁶⁸

Dozvola za boravak i rad na osnovu godišnje kvote

Uz zahtjev za izdavanje dozvole za boravak i rad na osnovu godišnje kvote stranac je dužan priložiti:

- fotografiju u boji, veličine 35x45 mm;
- kopiju važeće putne isprave;
- dokaz o osiguranom zdravstvenom osiguranju;
- dokaz o osiguranim sredstvima za izdržavanje;
- ugovor o radu, odnosno pisanu potvrdu o sklopljenom ugovoru o radu ili drugi odgovarajući ugovor;
- dokaz o stečenoj obrazovnoj kvalifikaciji i osposobljenosti stranca;
- dokaz o registraciji trgovačkog društva, filijale, predstavništva, porodičnog poljoprivrednog gazdinstva, udruženja ili ustanove u Republici Hrvatskoj (izvatci iz odgovarajućeg registra ne smiju biti stariji od šest mjeseci);
- konzularnu taksu, ako zahtjev podnosi u diplomatskoj misiji ili konzularnom predstavništvu Republike Hrvatske i
- 20 kuna takse, ako zahtjev podnosi u Republici Hrvatskoj.⁶⁹

Dozvola za boravak i rad izvan godišnje kvote

Pored dozvole za boravak i rad na osnovu godišnje kvote stranci u Republici Hrvatskoj mogu raditi i na osnovu dozvole za boravak i rad izvan godišnje kvote. Ova vrsta dozvole e može se odobriti strancu koji ispunjava uslove za privremeni boravak i:

- koji u trgovačkom društvu obavlja ključne poslove ili u tom trgovačkom društvu ima vlasnički dio od najmanje 51 posto, a trgovačko društvo je nosilac poticajnih mjera u skladu sa propisom o poticaju ulaganja i
- provodi strateške investicijske projekte sukladno propisu o strateškim investicijskim projektima Republike Hrvatske;
- koji u Republici Hrvatskoj obavlja poslove ili provodi projekte na osnovu međunarodnih ugovora o stručno-tehničkoj pomoći, koje je Republika Hrvatska sklopila s Evropskom unijom, drugom državom ili međunarodnom organizacijom.⁷⁰

⁶⁸ Član 73. Zakona o strancima

⁶⁹ Član 21. i član 4. stav 19) Pravilnika o radu stranaca u Republici Hrvatskoj

⁷⁰ Član 79. Zakona o strancima

Ako je zahtjev pozitivno riješen, strancu se izdaje *biometrijska dozvola boravka*. Ako je zahtjev podnesen u diplomatskoj misiji ili konzularnom predstavništvu, stranac je obavezan u roku od 30 dana po odobrenju dozvole za boravak i rad prijaviti svoje boravište policijskoj upravi ili stanici.

Izdavanje potvrde o prijavi rada

Na osnovu potvrde o prijavi rada, do 60 dana u kalendarskoj godini, mogu raditi sljedeći stranci:

- pružaoci revizorskih i konsultantskih usluga;
- predavači koji učestvuju na organizovanim stručnim skupovima i seminarima;
- umjetnici i tehničko osoblje za operne, baletne, pozorišne, koncertne, likovne i druge kulturne priredbe, odnosno autori i izvođači na području filmske i televizijske umjetnosti; i
- radnici u cirkusima ili zabavnim parkovima.

Na osnovu potvrde o prijavi rada, do 30 dana u kalendarskoj godini, mogu raditi stranci:

- autori i izvođači na području muzičke, muzičko-scenske i plesne umjetnosti, kao i prateće organizaciono i tehničko osoblje;
- na sajamskim ili izložbenim priredbama na kojima izlaže njihov poslodavac.⁷¹

Potvrde o prijavi rada izdaje nadležna policijska uprava, odnosno policijska stanica na osnovu slijedeće dokumentacije:

- pisanog zahtjeva za izdavanje potvrde o prijavi rada (koji sadrži lične podatke o strancu, vremenu potrebnom za obavljanje posla i vrsti poslova koje će stranac obavljati);
- ovjerene kopije važeće putne isprave stranca, odnosno druge isprave koja služi za prelazak državne granice i
- dokumentacije iz koje je vidljivo da se radi o poslovima za koje se traži izdavanje potvrde o prijavi rada.

Pravno ili fizičko lice koje zapošljava ili koristi usluge prethodno navedenih stranaca mora imati sklopljen odgovarajući ugovor ili drugi dokaz o izvršenju posla sa strancem ili inostranim poslodavcem koji upućuje stranca na rad u Republiku Hrvatsku.

Na pisani zahtjev za izdavanje odobrenja potvrde o prijavi rada stranac je obavezan platiti 20 kuna takse te kod preuzimanja potvrde o prijavi rada uplatiti upravnu taksu u iznosu od 150 kuna.⁷²

CRNA GORA

Stranac u Crnoj Gori je državljanin druge države ili lice bez države. Stranci u Crnoj Gori mogu boraviti na osnovu boravka do 90 dana, privremenog boravka i stalnog boravka.

Boravak do 90 dana

Stranac može boraviti u Crnoj Gori najduže 90 dana u vremenskom periodu od šest mjeseci, računajući od dana prvog ulaska. Stranac koji je boravio u Crnoj Gori 90 dana, može ponovo ući i

⁷¹ Član 83. Zakona o strancima

⁷² Tar. br. 10. Zakona o upravnim pristojbama, Zakon HR, internet stranica <http://www.zakon.hr/z/333/Zakon-o-upravnim-pristojbama> (datum pristupa 27.01.2015.)

boraviti u Crnoj Gori nakon isteka vremenskog perioda od šest mjeseci, računajući od dana prvog ulaska.⁷³

Privremeni boravak

Privremeni boravak izdaje se s rokom važenja do jedne godine, a može se produžavati najduže do dvije godine. Privremeni boravak unosi se u putnu ispravu stranca. Rok važenja putne isprave mora biti najmanje tri mjeseca duži od roka na koji se izdaje odobrenje.⁷⁴ Stranac kome je izdata dozvola za privremeni boravak može da boravi u Crnoj Gori u skladu sa svrhom zbog koje mu je privremeni boravak odobren.⁷⁵

Privremeni boravak može se odobriti strancu koji namjerava da boravi u Crnoj Gori duže od devedeset dana radi:

- spajanja porodice;
- srednjoškolskog obrazovanja ili studiranja;
- učešća u programima međunarodne razmjene učenika i studenata ili drugim programima mladih;
- specijalizacije, stručnog osposobljavanja i praktične obuke;
- naučnoistraživačkog rada;
- liječenja;
- humanitarnih razloga;
- raspolaganja pravom na nepokretnosti koju posjeduje u Crnoj Gori;
- obavljanja vjerske službe;
- rada;
- drugih opravdanih razloga.⁷⁶

Strancu se može odobriti privremeni boravak, ako:

- ima sredstava za izdržavanje;
- ima obezbijeđen smještaj;
- ima obezbijeđeno zdravstveno osiguranje;
- ima važeću stranu putnu ispravu ili ličnu kartu koju mu je izdao nadležni organ druge države;
- mu nije izrečena zabrana ulaska i boravka u Crnoj Gori;
- u Crnoj Gori nije pravosnažno osuđen na bezuslovnu kaznu zatvora u trajanju dužem od šest mjeseci za krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti ili su prestale pravne posljedice osude;
- u državi porijekla nije pravosnažno osuđen na bezuslovnu kaznu zatvora u trajanju dužem od šest mjeseci za krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti ili su prestale pravne posljedice osude;
- ne postoje smetnje sa aspekta nacionalne bezbjednosti, javnog poretka ili javnog zdravlja;
- je priložio dokaz o opravdanosti zahtjeva za privremeni boravak.⁷⁷

Zahtjev za izdavanje dozvole za privremeni boravak stranac podnosi lično Ministarstvu unutrašnjih poslova u mjestu boravka, na propisanom obrascu. Prilikom podnošenja zahtjeva za

⁷³ Član 33. Zakona o strancima, Ministarstvo unutrašnjih poslova Crne Gore, internet stranica <http://www.mup.gov.me/biblioteka/zakoni> (datum pristupa 27.01.2015.)

⁷⁴ Članovi 58. i 59. Zakona o strancima

⁷⁵ Član 38 stav 2) Zakona o strancima

⁷⁶ Član 37. Zakona o strancima

⁷⁷ Član 42. Zakona o strancima

izdavanje dozvole za privremeni boravak od stranca se uzima fotografija, otisak dva prsta i digitalizovani svojeručni potpis. Stranac koji podnese uredan zahtjev za izdavanje dozvole za privremeni boravak prije isteka boravka od 90 dana može ostati u Crnoj Gori do donošenja izvršnog rješenja.⁷⁸

Dozvolu za privremeni boravak izdaje Ministarstvo unutrašnjih poslova, uz prethodno mišljenje Agencije za nacionalnu bezbjednost i policije. Agencija i policija su dužne da mišljenje dostave Ministarstvu, bez odlaganja, a najkasnije u roku od sedam dana od dana prijema zahtjeva za davanje mišljenja. O zahtjevu za izdavanje dozvole za privremeni boravak odlučuje se u roku od 40 dana od dana predaje urednog zahtjeva. O odbijanju zahtjeva za izdavanje dozvole za privremeni boravak odlučuje se rješenjem.⁷⁹

Iznos *takse* za zahtjev za odobravanje privremenog boravka je 5 eura, a iznos *takse* za odobravanje stalnog boravka je 10 eura.⁸⁰

Stalni boravak

Zahtjev za izdavanje dozvole za stalni boravak stranac podnosi lično Ministarstvu unutrašnjih poslova u mjestu boravka, na propisanom obrascu. U trenutku podnošenja zahtjeva za izdavanje dozvole za stalni boravak stranac mora imati odobren privremeni boravak.⁸¹

Stranac može stalno boraviti u Crnoj Gori na osnovu dozvole za stalni boravak. Dozvola za stalni boravak može se izdati strancu koji je do dana podnošenja zahtjeva za izdavanje dozvole zakonito boravio u Crnoj Gori neprekidno pet godina na osnovu odobrenog privremenog boravka ili odobrene dodatne zaštite u skladu sa zakonom kojim se uređuje azil. Smatra se da je stranac neprekidno boravio u Crnoj Gori i kad je u razdoblju od pet godina odsustvovao iz Crne Gore više puta do deset mjeseci ukupno ili jednom do šest mjeseci.

Izuzetno, dozvola za stalni boravak može se izdati strancu koji je do dana podnošenja zahtjeva za izdavanje dozvole imao odobren privremeni boravak u Crnoj Gori manje od pet godina neprekidno, ako to nalažu razlozi humanosti ili to predstavlja interes za Crnu Goru.

U vrijeme koje je potrebno za odobrenje stalnog boravka ne računa se vrijeme koje je stranac proveo u Crnoj Gori na:

- privremenom boravku radi srednjoškolskog obrazovanja ili studiranja;
- privremenom boravku radi raspolaganja pravom na nepokretnosti koje stranac posjeduje u Crnoj Gori;
- privremenom boravku radi sezonskog zapošljavanja i rada upućenog radnika.

Uslovi za izdavanje dozvole za stalni boravak

Strancu se može izdati dozvola za stalni boravak, ako:

- ima važeću stranu putnu ispravu;
- u Crnoj Gori nije pravosnažno osuđen na bezuslovnu kaznu zatvora u trajanju dužem od šest mjeseci za krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti ili su prestale pravne posljedice osude;

⁷⁸ Član 56. Zakona o strancima

⁷⁹ Član 57. Zakona o strancima

⁸⁰ Tar. br. 12. Zakona o administrativnim taksama

⁸¹ Član 85. Zakona o strancima

- u državi porijekla nije pravosnažno osuđen na bezuslovnu kaznu zatvora u trajanju dužem od šest mjeseci za krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti ili su prestale pravne posljedice osude;
- ima sredstava za izdržavanje;
- ima zdravstveno osiguranje;
- ima obezbijeden smještaj;
- ne postoje smetnje iz razloga nacionalne bezbjednosti, javnog poretka ili javnog zdravlja.⁸²

Stranac koji ima dozvolu za stalni boravak ima pravo kao crnogorski državljanin na:

- rad;
- obrazovanje i stručno usavršavanje;
- priznavanje diploma i sertifikata;
- socijalnu pomoć, zdravstveno i penzijsko osiguranje;
- poreske olakšice;
- pristup tržištu roba i usluga;
- slobodu udruživanja, povezivanja i članstva u organizacijama koje zastupaju interese radnika ili poslodavaca.⁸³

Administrativna taksa za odobravanje stalnog boravka iznosi 10 eura.⁸⁴

Rad stranaca u Crnoj Gori

Rad stranaca obuhvata zapošljavanje, sezonsko zapošljavanje i rad upućenog radnika. Stranac u Crnoj Gori može da radi na osnovu dozvole za privremeni boravak i rad ili potvrde o prijavi rada. Stranac može da radi u Crnoj Gori samo na poslovima za koje mu je izdata dozvola za privremeni boravak i rad ili potvrda o prijavi rada i samo kod onog poslodavca koji ga zapošljava. Poslodavac može da rasporedi stranca samo na poslove za koje mu je izdata dozvola za boravak i rad, odnosno potvrda o prijavi rada. Poslodavac mora u poslovnim prostorijama, odnosno mjestu rada stranca imati kopiju dozvole za boravak i rad, odnosno kopiju potvrde o prijavi rada stranca koji kod njega radi. Poslodavac je dužan da o prestanku rada stranca, prije isteka roka važenja dozvole za boravak i rad, obavijesti Ministarstvo unutrašnjih poslova, najkasnije u roku od osam dana od dana prestanka rada stranca. Poslodavac ne smije zapošljavati niti koristiti rad stranca koji nezakonito boravi u Crnoj Gori.⁸⁵

Bez dozvole za privremeni boravak i rad ili potvrde o prijavi rada, stranac može da radi u Crnoj Gori, ako ima:

- dozvolu za privremeni boravak radi spajanja porodice sa crnogorskim državljaninom ili sa strancem koji ima dozvolu za stalni boravak;
- priznat status izbjeglice ili odobrenu dodatnu zaštitu, u skladu sa zakonom kojim se uređuje azil;
- dozvolu za privremeni boravak iz humanitarnih razloga.⁸⁶

Dozvola za privremeni boravak i rad, prema namjeni, može se izdati radi:

- zapošljavanja stranca;

⁸² Članovi 82. i 83. Zakona o strancima

⁸³ Član 88. Zakona o strancima

⁸⁴ Zakon o unaprjeđenju poslovnog ambijenta („Sl. list CG“, br. 40/10)

⁸⁵ Član 61. Zakona o strancima

⁸⁶ Član 62. Zakona o strancima

- sezonskog zapošljavanja stranca;
- rada upućenog radnika.

Upućeni radnik je stranac koji u ograničenom vremenskom periodu obavlja posao u Crnoj Gori, koja nije država u kojoj uobičajeno radi.⁸⁷

Dozvola za privremeni boravak i rad radi zapošljavanja i sezonskog zapošljavanja stranca može se izdati samo ako na evidenciji Zavoda za zapošljavanje Crne Gore nema nezaposlenih lica koja ispunjavaju uslove za zasnivanje radnog odnosa na poslovima na koje se dozvola odnosi ili je lice sa evidencije Zavoda za zapošljavanje odbilo zasnivanje radnog odnosa na tim poslovima. Evidencija o nezaposlenim licima Zavoda za zapošljavanje Crne Gore ne odnosi se na zapošljavanje izvršnog direktora stranog privrednog društva koje je registrovano u Crnoj Gori, odnosno izvršnog direktora stranog privrednog društva koje je osnivač privrednog društva registrovanog u Crnoj Gori, kao ni na stranca sa visokim obrazovanjem na rukovodećim poslovima u tom društvu, niti na stranca preduzetnika koji se samozapošljava, u skladu sa posebnim propisima.⁸⁸

Sezonsko zapošljavanje stranca

Pod sezonskim zapošljavanjem stranca podrazumijeva se radni odnos na određeno vrijeme u djelatnostima koje su sezonskog karaktera, gdje je potreba u određenom periodu za radnom snagom znatno veća. Dozvola za privremeni boravak i rad radi sezonskog zapošljavanja izdaje se sa rokom važenja do šest mjeseci u vremenskom periodu od jedne godine. Poslodavac je dužan da, u roku od osam dana od dana izdavanja dozvole za privremeni boravak i rad radi sezonskog zapošljavanja, sa strancem zaključi ugovor o radu i prijavi ga na *obavezno socijalno osiguranje*, u skladu sa propisima o radu.⁸⁹

Pružanje ugovorenih usluga stranca

Stranac može pružati ugovorene usluge na osnovu ugovora zaključenog između stranog privrednog društva i pravnog lica sa sjedištem u Crnoj Gori za koje se usluge vrše. Ugovorene usluge može pružati stranac koji je zaposlen kod stranog privrednog društva.⁹⁰

⁸⁷ Član 63. Zakona o strancima

⁸⁸ Član 64. Zakona o strancima

⁸⁹ Član 68. Zakona o strancima

⁹⁰ Član 69. Zakona o strancima

Tabela 1.

Države čiji se državljani izuzimaju od obaveze pribavljanja viza za ulazak i boravak na teritoriju Bosne i Hercegovine, Srbije, Hrvatske i Crne Gore do 90 (devedeset) dana

Bosna i Hercegovina⁹¹	Srbija⁹²	Hrvatska⁹³	Crna Gora⁹⁴
Andora	Albanija	Albanija	Albanija
Argentina	Andora	Andora	Andora
Australija	Argentina	Antigva i Baruda	Argentina
Austrija	Australija	Argentina	Aruba
Belgija	Austrija	Australija	Australija
Brazil	Belgija	Austrija	Austrija
Brunei Darussalam	Belorusija	Zajednica Bahama	Belgija
Bugarska	Bolivija	Barbados	Bermudi
Crna Gora	Bosna i Hercegovina	Belgija	Bosna i Hercegovina
Češka Republika	Bugarska	Bosna i Hercegovina	Brazil
Čile	Češka	Brazil	Brunej Darusalam
Danska	Čile	Brunej Darusalam	Bugarska
Estonija	Danska	Bugarska	Češka Republika
Finska	Estonija	Kipar	Čile
Francuska	Finska	Crna Gora	Danska
Grčka	Francuska	Češka Republika	Estonija
Gvatemala	Grčka	Čile	Finska
Honduras	Hrvatska	Danska	Francuska
Hrvatska	Holandija	Estonija	Gvatemala
Irska	Irska	Finska	Grčka
Island	Island	Francuska	Holandski Antili
Izrael	Italija	Gvatemala	Holandija
Italija	Izrael	Grčka	Honduras
Japan	Japan	Holandija	Hrvatska
Kostarika	Kanada	Honduras	Irska
Koreja Republika	Kipar	Irska	Island
Kanada	Kuba	Island	Italija
Katar	Kostarika	Izrael	Izrael
Kipar	Letonija	Japan	Japan
Kuvajt	Lihtenštajn	Kanada	Kanada
Letonija	Litvanija	Republika Koreja	Kipar
Lihtenštajn	Luksemburg	Kostarika	Koreja
Litvanija	Mađarska	Letonija	Kostarika
Luksemburg	Makedonija	Lihtenštajn	Letonija
Mađarska	Malta	Litvanija	Lihtenštajn
Makedonija	Monako	Luksemburg	Litvanija
Malezija	Nemačka	Mađarska	Luksemburg
Malta	Norveška	Makedonija	Mađarska
Malteški red	Novi Zeland	Malezija	Makedonija
Meksiko	Poljska	Malta	Malezija
Monako	Portugalija	Mauricijus	Malta
Nikaragva	Republika Koreja	Meksiko	Meksiko
Nizozemska	Rumunija	Monako	Moldavija

⁹¹ Član 2. Odluke o vizama, Ministarstvo bezbjednosti, Služba za poslove sa strancima, internet stranica http://sps.gov.ba/bdokumenti/odluka_vize_ba.pdf (datum pristupa 12.02.2015.)

⁹² Uslovi za vizu, Ministarstvo inostranih poslova Republike Srbije, internet stranica <http://www.mfa.gov.rs/en/consular-affairs/entry-serbia/visa-regime> (datum pristupa 12.02.2015.)

⁹³ Uredba o viznom sustavu, Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske, internet stranica <http://www.mvpep.hr/hr/konzularne-informacije/vize/propisi/uredba-o-viznom-sustavu/> (datum pristupa 06.02.2015.)

⁹⁴ Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija Crne Gore, internet stranica <http://www.mvpei.gov.me/biblioteka/uredbe> (datum pristupa 06.02.2015.)

Njemačka	San Marino	Nikaragva	Monako
Norveška	Sejšeli	Norveška	Nikaragva
Novi Zeland	Singapur	Novi Zeland	Norveška
Panama	Sjedinjene Američke Države	Njemačka	Novi Zeland
Paragvaj	Slovačka	Panama	Njemačka
Poljska	Slovenija	Paragvaj	Panama
Portugal	Sveta Stolica	Poljska	Paragvaj
Rumunija	Španija	Portugal	Poljska
Sjedinjene Američke Države	Švajcarska	Rumunija	Portugal
Salvador	Švedska	Salvador	Rumunija
San Marino	Tunis	San Marino	Salvador
Singapur	Velika Britanija	Sejšelska ostrva	San Marino
Slovačka	Urugvaj	Singapur	Sejšelska ostrva
Slovenija		Sjedinjene Američke Države	Singapur
Sveta Stolica		Slovačka	Sjedinjene Američke Države
Srbija		Slovenija	Slovačka
Španija		Srbija	Slovenija
Švedska		Sveta Stolica	Srbija
Švicarska Konfederacija		Sveti Kristofer i Nevis	Sveta Stolica
Turska		Španija	Španija
Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske		Švedska	Švedska
Urugvaj		Švajcarska Konfederacija	Švajcarska Konfederacija
Venecuela		Tajland	Turska
Hong Kong (Narodne Republike Kine)		Turska	Ujedinjeni Arapski Emirati
Makao (Narodne Republike Kine)		Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske	Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske
		Urugvaj	Ukrajina
		Venecuela	Urugvaj
			Venecuela
			Hong Kong (Narodne Republike Kine)

Tabela 2.*Kvote za radne dozvole stranaca u Bosni i Hercegovini, Srbiji, Hrvatskoj i Crnoj Gori*

Godina	Bosna i Hercegovina	Srbija	Hrvatska	Crna Gora
2015	1886 ⁹⁵	podatak nije pronađen	1.730 ⁹⁶	23.400 ⁹⁷
2014	1.949 ⁹⁸	podatak nije pronađen	2.256 ⁹⁹	19.500 ¹⁰⁰
2013	700 ¹⁰¹	podatak nije pronađen	2.329 ¹⁰²	16.500 ¹⁰³

⁹⁵ Odluka o utvrđivanju godišnje kvote radnih dozvola za zapošljavanje stranaca u Bosni i Hercegovini za 2015. godinu, Savjet ministara Bosne i Hercegovine, internet stranica

http://vijececinistara.gov.ba/saopstenja/sjednice/saopstenja_sa_sjednica/default.aspx?id=18360&langTag=hr-HR

⁹⁶ Odluka o utvrđivanju godišnje kvote dozvola za zapošljavanje stranaca za kalendarsku godinu 2015, Narodne novine, internet stranica http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_12_151_2835.html

⁹⁷ Odluka o utvrđivanju radnih dozvola za strance za 2015. godinu, Vlada Crne Gore, internet stranica <http://www.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?rId=182427&rType=2>

⁹⁸ Odluka o utvrđivanju godišnje kvote radnih dozvola za zapošljavanje stranaca u Bosni i Hercegovini za 2014. godinu, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, internet stranica

<http://sllist.ba/glasnik/2013/broj95/Glasnik095.pdf>

⁹⁹ Odluka o utvrđivanju godišnje kvote dozvola za zapošljavanje stranaca za kalendarsku godinu 2014., Hrvatski zavod za zapošljavanje, internet stranica

http://www.hzz.hr/UserDocsImages/Odluka_o_utvrdivanju_godisnje_kvote_radnih_dozvola_za_zaposljavanje_stranaca_za_kalendarsku_godinu_2014.pdf

¹⁰⁰ Odluka o utvrđivanju broja radnih dozvola za strance za 2014. godinu („Službeni list Crne Gore, broj 54/2013" od 22.11.2013. god.), internet stranica <http://www.sluzbenilist.me/PravniAktDetalji.aspx?tag=%7BAE79E77E-4B60-4E8F-BC62-20D3138480E1%7D>

¹⁰¹ Odluka o utvrđivanju godišnje kvote dozvola za zapošljavanje stranaca u Bosni i Hercegovini za 2013. godinu, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, internet stranica <http://sllist.ba/2F5CA8CD-6719-469C-9B75-E02C9E6E62F6/FinalDownload/DownloadId-B8B39BD5DC2EDBEE2745AF05B73D63DB/2F5CA8CD-6719-469C-9B75-E02C9E6E62F6/glasnik/2012/broj101/Glasnik101.pdf>

¹⁰² Odluka o utvrđivanju godišnje kvote dozvola za zapošljavanje stranaca za kalendarsku godinu 2013, Narodne novine, internet stranica http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2012_12_144_3093.html

¹⁰³ Odluka o utvrđivanju radnih dozvola za strance za 2013. godinu, Službeni list Crne Gore, internet stranica <http://www.sluzbenilist.me/PravniAktDetalji.aspx?tag=%7b5945BFB1-7903-4799-8927-81FE978D6CE8%7d>